

МЕТОДОЛОГІЧНА РЕФЛЕКСІЯ СКЛАДНИКІВ ОСВІТОЛОГІЇ ЯК ІНТЕГРАЛЬНОГО НАУКОВОГО НАПРЯМУ

Ірина РЕВАСЕВИЧ

Copyright © 2014
УДК 168.5:37.013

Постановка суспільної проблеми. Глобалізований інформаційний простір створює багато можливостей для повноцінного зrealізування особистості. Практика розвинутих країн показує, що в сучасному світі наука й освіта неодноразово постають головними структурними чинниками ринкової економіки. Очевидно, що саме система освіти сприяє розв'язанню багатьох нагальних проблем та розвитку суспільства, оскільки вона допомагає людині усвідомити важливість змін у соціумі [16, с. 123]. На доцільності всебічного підходу до вивчення освіти наголошує Президент НАПН України В.Г. Кремень: “Освіта в цілому, зазначає він, – це поле комплексних досліджень, міждисциплінарного підходу й системного аналізу, оскільки вона є “системним” об’єктом...” [17, с. 16]. Природно, що розробка освітології як наукового синтетичного напрямку цілісного вивчення сфери освіти є досить нагальним завданням. Сьогодні існує багато наукових підходів, що претендують бути теоретичним підґрунтям освітології. На жаль, відомі педагогічні дисципліни висвітлюють окремі упредметнення сфери освіти, а не розглядають національну освітню систему в цілому. Відтак щонайперше потрібно методологічно обґрунтувати складники освітології як інтегрального напрямку соціогуманітарного пізнання.

Сутнісний зміст дослідження. У статті здійснено методологічний огляд основних вітчизняних і зарубіжних підходів до розвитку синтетичної поліпредметної науки про освіту. Проаналізовано синонімічну термінологічну паралель “освітologia – едукология – освітознавство” та контурно окреслено основні концептуальні відмінності визначених дефініцій. Виокремлено й обґрунтовано інтегральні па-

раметри, які вказують на присутність інноваційного наукового напрямку в конструюванні освітології (за концепцією А.В.Фурмана) як теоретичної системи.

Мета дослідження – здійснення методологічної рефлексії вітчизняних і зарубіжних концепцій освітології на предмет їх теоретичної повноцінності.

Об’єктом дослідження є освітология як синтетичний науковий напрям у сукупності теоретичних концепцій, моделей і підходів, а **предметом** – структурно-параметричний синтез і порівняльний аналіз указаних теоретичних систем.

Методологічну основу дослідження становлять чотири складники, які найповніше відображають сутність освітології як інноваційного синтетичного науково-теоретичного підходу: а) теорія освітньої діяльності, б) вітакультурна методология, в) інноваційна модель модульно-розвивальної освіти, г) фундаментальний соціально-психологічний експеримент (А.В. Фурман) [25; 26].

Вклад основного матеріалу дослідження й отриманих наукових результатів. В основі багатьох причин, які визначають економічний і соціальний розвиток країн, перебувають “обставини нематеріального, духовного порядку” [8, с. 7]. Духовний компонент як такий неможливо виміряти загалом, він не підлягає жодним кількісним визначенням. Адже, як зазначає Дейвід Елкінз, духовність – це “здатність бачити священне у звичайному, пристрасно відчувати життя, своє існування і водночас віддавати себе тому, що є більшим, ніж ми” [2, с. 123]. Відтак освіта як “сфера духовного життя і сегмент суспільного виробництва,

що займається творенням нової людини – громадянина-державника з високим розумовим, соціальним, моральним та духовним потенціалом” [26, с. 6], покликана “зберегти духовно-культурні цінності людини і ствердити нові, ... вибудувати імперативи, які структурують реальність, перетворюють світ із “хаосу” в “космос”, внести у свідомість людини життєво ствердуючі світоглядні орієнтири” [6]. Отож, коли мовиться про шляхи подолання кризових проблем, породжених глобалізацією, а саме про підвищення рівня духовної культури суспільства, особистості, то одними з головних, наголошує В.Г. Кремень, є поліпшення системи освіти, зростання освіченості, а водночас і духовності громадян [16, с. 121].

Українські дослідники зауважують, що інтегрований характер сучасної освіти, складність її як суспільного феномену, зумовленість розвитку освітньої галузі не тільки зовнішніми чинниками, а й власним саморухом, спрямованим на забезпечення відповідності вимогам конкретної історичної доби, потребують якісно іншого дослідницького підходу до проблем системного функціонування й розвитку даної сфери [14]. І справді, нині бракує досліджень, у рамках яких, сфера освіти вивчалася б цілісно у сукупності всіх чинників, що мають на неї вплив. З цієї причини в низці країн світу, починаючи із середини ХХ століття, цілком закономірно розвивається новий науковий напрям [16, с. 159]. Зокрема, йдеться про “формування професійно-наукового підходу щодо аналізу стану освітньої сфери та ефективного управління нею на високому концептуально-методологічному рівні у формі нової науки – освітології” [9].

У царині теоретичних концепцій комплексного наукового знання про освіту на сьогодні чітко вирізняються три синонімічних терміни: “освітологія” (А.В. Фурман, В.О. Огнев’юк), “едукологія” (Е.М.Стейнер, Дж.Е. Крістенсен, Дж. Фішер, В. Брезінка, В.А. Извозчиков, Г.О. Бордовський, К.Е. Олівера, В.І. Прокопцов та ін.) та “освітознавство” (рос. – “образованиеведение”) (А.І. Субетто, Л.М. Засоріна). Коротко окреслимо їх змістовий формат.

Ретроспективна оцінка світового й вітчизняного педагогічного досвіду показала, що для позначення комплексної науки про освіту вперше було використано термін “едукологія” у 1951 році керівником організації Асоціації дослідників едукології у державному університеті Штату Огайо Лорі В. Хардингом. Остаточ-

но дана дефініція увійшла до вжитку у 1964 році з появою праці Е.М.Стейнер “Логіка навчання й едукатологія”. Термін “едукологія” авторкою було трансформовано в “едукологія” [17].

Щоб розкрити сутнісний зміст і мінімізувати характеристику вищеокресленого терміна, вдамося до засобів унаочнення. Нами створено таблиці, які розкривають об’єкт, предмет, основні тематизми й змістовлення едукології в теоретичних концепціях зарубіжних і вітчизняних авторів. Як бачимо, різні дослідники прагнули дати своє визначення згаданої дефініції, наповнивши його змістом власного наукового підходу. Аналіз їх творчого доробку показав розмаїття визначень комплексної науки про освіту. Так, науковці вважали, що **едукологія** – це: 1) наука про освіту, що поєднує власне знання про освіту, дані психології і соціології (Е.Стейнер); 2) наукові знання про освіту (Дж. Зоран); 3) глобальна теорія досліджень у сфері освіти (Т. Хюсен); 3) наука, що інтегрує знання про ефективну практику в освіті (Т. Кортабінгскі, Дж. Біггс); 4) широкий міждисциплінарний комплекс інтегрованого наукового знання про освіту, що охоплює всі знання про суспільство, людину, освіту (К.Олівера); 5) наука, що об’єднує інтегровані (теоретичні, філософські, наукові і праксеологічні) знання про освіту (В. Брезінка); 6) наука про освітній процес, що покликана дати відповіді на такі питання: як ефективно навчати, як успішно навчатися, як реконструювати фрагменти знань, як ефективно організовувати практику в педагогічному процесі (Дж. Крістенсен, Дж. Фішер); 7) широкий міждисциплінарний комплекс інтегрованого наукового знання про освіту, об’єктом якого є освітні системи і освітні процеси в цілому (В.А. Извозчиков і Г.О. Бордовський); 8) не просто сума різних видів знань про освіту, а нова комбінація, узагальнена інтеграція існуючих уявлень про освіту (Н. Пастуовік); 9) наука про принципи формування освіченої людини і визначення фундаментального знання як частини загальнолюдської культури, з одного боку, і такого знання, що є основою професійної підготовки спеціалістів, – з іншого (В.Г.Кінельов); 10) спеціальна наука про сучасну вищу освіту (В.І. Прокопцов); 11) нова системна теорія, що розглядає освіту цілісно з тенденціями її розвитку, внутрішніми суперечностями, механізмами прогресу, методами управління, у тому числі й на державному

рівні; предметом цієї науки є процес функціонування освітніх систем (О.А. Свиридов).

Водночас часто використовувався й термін **іоносферна едукологія** як: а) наука про освіту в сучасному інформаційному суспільстві в цілому з цілеспрямованою і стихійною циркуляцією знань (В.А. Извозчиков і Г. О. Бордовський) [1]; б) педагогіка кібернетичного періоду свого розвитку, яка інтегрує інноваційні педагогічні технології та всі науки про освітні системи й процеси, що в них відбуваються у взаємозв'язках з інформаційним суспільством (О.Т. Проказа) [18].

Аналіз змісту **табл. 1** показав, що науковці США, Великої Британії, Німеччини та інших Західних країн розглядають науку про освіту як сферу міждисциплінарних досліджень, котра охоплює всі знання про освітній процес і здебільшого спрямована на розв'язання практичних завдань й успішну організацію навчання і виховання наступників. Задовго до першого наукового обґрунтування нової науки про освіту в англомовному дискурсі знаходимо ідеї про те, що можливість (але не необхідність) існування універсальної науки про освіту [16, с. 186]. Більшість дослідників спирається при цьому на однопараметричну модель виявлення і встановлення предмета науки. Прихильники такого підходу вважають: якщо наявний предмет науки, то є і сама наука. Однак передусім у їхніх працях чітко виокремлюється не предмет, а об'єкт едукології. Останній, за даними аналізу наукових досягнень зарубіжних вчених, розглядається як: 1) "все про освіту", освіта в цілому (Е. Стейнер); 2) всі знання, що стосуються освіти (Дж. Крістенсен); 3) освітній процес, що охоплює: процес навчання та управління; процес учіння; курс навчання, розроблений відповідно до програми; інститути сім'ї, школи, громадські інститути, які відіграють важливу роль в освітньому процесі (Дж. Фішер); 4) всі знання про суспільство, людину, освіту (К. Олівера); 5) освітні системи та освітні процеси в цілому (В.А. Извозчиков і Г.О. Бордовський); 6) принципи формування освіченої людини (В.Г. Кінельов); 7) феномени освіти в цілому (Н. Пастуовік); 8) освіта цілісно з тенденціями її розвитку, внутрішніми суперечностями, механізмами прогресу, методами управління (О.А. Свиридов); 9) освіта як громадська та особиста цінність, як система різних навчальних закладів, як особливий процес, як різнорівневий результат (М.І. Міцкевич).

Різнобічно обґрунтовує предмет нової науки К. Е. Олівера. Він стверджує, що освіта як сфера наукових досліджень відрізняється від предмета інших наук тим, що вона є формалізованим творінням людського розуму, а не природно існуючим феноменом. Відтак предмет едукології – це лише деяка "частина" суспільства, система інститутів, яка повинна вивчатися зі всіх точок зору [15]. Окрім того, К.Е. Олівера підкреслює, що для перетворення накопиченого знання в науку едукологію достатньо виконати чотири умови: а) чітке визначення предмета; б) відповідна методологія; в) спеціальний словник і г) базова теоретична структура змісту цієї наукової дисципліни.

Отже, підсумовуючи, висновуємо, що едукологічний контекст включено у різні дискурси, які характеризують освітній процес з різних боків, – науковий, праксеологічний, історичний, правовий, аналітико-філософський і нормативно-філософський. Едукологи використовують один чи вибирають кілька, а то і всі зазначені аспекти у своїх дослідженнях [16, с. 191].

Значно ширше описували новий науковий напрям пізнання освіти російські дослідники. Вони вживали у своїх роботах як термін "едукологія" (що сутнісно є калькою з англійської), так і власний термін – "освітознавство". Науковці вважають, що останнє – це: 1) не класична мультидисциплінарна наука, котра розкриває спрямованість еволюції інституту освіти в бік набуття ним функції важливого цивілізаційного механізму розвитку, що відповідає за випереджувальне становлення якості людини, суспільного інтелекту і власне освітніх систем у соціумі (А.І. Субетто) [24]; 2) нова міждисциплінарна галузь знань, покликана переорієнтувати педагогіку з навчання, виховання і освіти на розвиток людини, а також сприяти його сходженню у "надсвітлові сфери" (Л.М. Засоріна) [3].

Досить цінним і результативним доробком у даному контексті є теоретико-методологічне обґрунтування едукології В.І. Прокопцова – керівника міжвузівського навчально-науково-методичного центру "Едуколог" при Санкт-Петербурзькій державній лісотехнічній академії. Автор побудував когнітивне "дерево життя" освітнього суспільства [21], підґрунтя котрого містить теорії загальної, порівняльної, спеціальних, нетрадиційних і/чи не класичних педагогік, дидактику, суміжні і міждисциплінарні науки про освіту; причому основою тут постає

Таблиця 1

*Порівняльна таблиця зарубіжних теоретичних концепцій
комплексного наукового знання про освіту (початок)*

Напрям	Представники	Об'єкт	Предмет	Основні тематизми та змістовлення
1	2	3	4	5
Едукологія	Лорі В. Хардинг (1951)	-	-	Назва нового наукового напрямку
	Е.М.Стейнер (1964)	«Все про освіту», освіта в цілому	-	Трансформація едукатології в едукологію. Едукологія стосується усіх вікових груп. Концепція едукології як теорії освіти. Алгоритм постановки едукатології: 1.Через знання освіта розвивається (еволюційне) від свободи-від до свободи-для. 2.Освіта, що є свободою-для, - це освіта вільних. Вона існує для того, щоб надати більшої ваги знанням. 3.Таким чином з'являється едукологія
	Дж. Е. Крістенсен (1981)	Всі знання, що стосуються освіти. Знання про освітній процес	-	Едукологічна перспектива містить науковий, праксеологічний, історичний та філософський аспекти дискурсу про освітній процес. Завдання едукатології - дати відповіді на питання: як ефективно навчати, як успішно навчатися, як реконструювати фрагменти знань, як ефективно організувати практику у педагогічному процесі. Набір аналітичних знань про освіту об'єднує історичну едукологію (чи історію освіти), аналітико-філософську едукологію (чи аналітичну філософію освіти) і правознавчу едукологію (чи освітнє право). До суми нормативних знань про освіту входить нормативно-філософська едукологія (чи нормативна філософія освіти). Система емпіричних знань про освіту містить наукову едукологію (чи науку про освіту) і праксеологічну едукологію (чи праксеологію освіти). Наукова едукологія є інтеграцію таких наук, як фізіологія освіти, соціологія освіти, антропологія освіти, економіка освіти, політика освіти, психологія освіти, а також можливе існування едукатології економічної системи, едукатології культурних процесів, едукатології релігійної освіти, едукатології лідерства тощо
	Дж. Фішер (1989)	Освітній процес, що охоплює: процес навчання і управління; процес учіння; курс навчання, розроблений відповідно до програми; інститути сім'ї, школи, громадські інститути, які відіграють важливу роль в освітньому процесі	-	Едукологія як сфера наукових досліджень відрізняється від предмету інших наук тим, що вона є формалізованим творінням людського розуму, а не природно існуючим феноменом. Класифікація відмінності між реальністю освіти як процесу, що протікає у відкритій системі в рамках суспільства в цілому, і дисциплінами, з допомогою яких ця реальність може бути науково вивчена
	К. Е. Олівера (1989)	Всі знання про суспільство, людину, освіту	Предметом науки про освіту є лише деяка "частина" суспільства, система інститутів, яка повинна вивчатися зі всіх точок зору	Освіта як сфера наукових досліджень відрізняється від предмету інших наук тим, що вона є формалізованим творінням людського розуму, а не природно існуючим феноменом. Класифікація відмінності між реальністю освіти як процесу, що протікає у відкритій системі в рамках суспільства в цілому, і дисциплінами, з допомогою яких ця реальність може бути науково вивчена
	В.І. Прокопцов (1991)	Спеціальна наука про сучасну вищу освіту	-	Авторська концептуальна модель едукатології – АКМЕ. Едукологічні аббревіатури (ФУНІКУЛЕР: едукатологія; каркас ЕССЕ). Методологічне обґрунтування понять: едукатологічний гіпертекст; едукатологічна ВікіВікі енциклопедія; проблемно-задачно-постановочно-вирішальний едукатологічний гіпержурнал Когнітивне «дерево життя» освітнього суспільства
	В.А.Ізвозчиков, Г.О. Бордовський (1991)	Освітні системи і освітні процеси в цілому	-	Структура едукатології містить: власне вивчення питань освіти (філософію освіти, історію освіти, порівняльну педагогіку), цикл прикладних і освітніх
	В.Г. Кінельов (1993)	Принципи формування освіченої людини	-	Основу фундаменталізації вищої освіти повинні складати два блоки навчальних дисциплін – гуманітарний та природничий. Їх взаємне проникнення становить фундамент сучасної вищої освіти і сприяє об'єднанню двох культур
	Н. Пастуовік (1995)	Феномени освіти в цілому	-	Едукологія – це не просто сума різних видів знань про освіту, а нова комбінація, узагальнена інтеграція існуючих уявлень про освіту

Таблиця 1

Порівняльна таблиця зарубіжних теоретичних концепцій комплексного наукового знання про освіту (закінчення)

Напрям	Представники	Об'єкт	Предмет	Основні тематизми та узагальнення
1	2	3	4	5
Освітознавство	О.А. Свиридов (2006)	Освіта цілісно з тенденціями її розвитку, внутрішніми протиріччями, механізмами прогресу, методами управління	Процес функціонування освітніх систем	Освіта – це сфера послуг, результатом яких є новий рівень діяльності споживача; товар (а також економічна категорія) за умови розгляду єдності її споживчої вартості та ціни
	М.І. Міцкевич (2010)	Освіта як громадська та особиста цінність; як система різних навчальних закладів; як особливий процес; як різнорівневий результат	Містить інваріанти, закономірності і принципи освітнього процесу; закономірності міждисциплінарних зв'язків з іншими науками, що сприяють оптимальному визначенню шляхів і способів придбання людиною конкретного рівня освіченості	Принципи едукології (соціальні, організаційні, загальнодидактичні, кваліметричні). Інваріанти: • розвиток учня як ціль, • створення оптимальної моделі навчання, • безпосередня співпраця між вчителем та учнем, • взаємозв'язок індивідуалізації і диференціації, що забезпечує цілісний розвиток освітньої системи, • дедуктивний підхід до організації та здійснення освітнього процесу, • закономірності едукології
	А.І. Субетто (1996)	Освіта, освітня система як узагальнена назва будь-якого навчального закладу і будь-якої організаційної системи, в якій реалізується освітній процес	Ієрархія уявлень про предмет в категоріях освітньої системи: система освіти планетарного масштабу як цивілізаційний інститут; система освіти масштабу країни як соціальний інститут, що відображає особливості соціальної будови суспільства і національно-етнічного архетипу; система освіти регіонального рівня; навчальні заклади різних типів і видів	Принципи і закони: I блок – цивілізаційно-інституціонального характеру, пов'язаний з контекстом логіки розвитку світової цивілізації; II блок – системогенетичного характеру, розкриває закони функціонування і розвитку освітніх систем; III блок – відображає закони розвитку єдиного корпусу знань (гносеогенетики) – носій змісту освіти. Системно-структурні профілі: 1. Страти загального, особливого та одиничного; 2. Блоки науково-методологічних основ (людиназнавчі, соціологічні й економічні, системологічні й методологічні, відтворювальні, кваліметричні, педагогічні)
Л.М. Засоріна (2003)	Розвиток людини і сприяння її сходженню в «надсвітові сфери»	Глибинна двозначність: «ведение образования», тобто феноменологія процесу освіти, його прагматичний аспект, і «ведение образования», тобто його гносеологічний та епістемологічний аспекти	Науково-методологічні проблеми освітознавства: синергетичний підхід; ноосфера В.Вернадського в еволюційному розвитку Людини; інтенсивні освітні технології; інформаційні війни в освітній політиці тощо. Розробка освітніх технологій нового покоління, в основі яких закладені принципи розвивального навчання, що забезпечують перехід до випередження класичної дидактики. Розвиток як педагогічна категорія розглядається у всій повноті еволюціонування сучасної культури, стає системоутворювальним модулем освітознавства як нової міждисциплінарної сфери знання	

едукологія (онтоедукологія), а вершину становлять едукологічні методика, технології і здобутки.

Едукологію В.І. Прокопцов розглядає як найбільш потужну інновацію у всій історії наукової освіти, гіперінновацію, що перетворює стиль системомислєдїальності науково-освітньої спільноти з педагогічної картини світу в едукологічну [16, с. 196]. Він вводить

поняття АКМЕ як авторської концептуальної моделі едукології, котра являє собою принципово відкриту самоорганізуєчу велику логіко-методологічну систему, подану у вигляді відповідної просторово-об'ємної, тривимірної динамічної конструкції, яка відображає суть взаємодії двох проблемологічних систем: “задачна система – вирішальна система” [20].

Цікавими є методологічні аббревіатури В.І. Прокопцова. До прикладу, філософія управління науково-дослідницьким культурогенним природним розвитком: едукологія становить метафору ФУНКУЛЕР: едукологія, а каркас експертної синергетичної системи едукологія – Каркас ЕССЕ – являє собою практичну поліструктурну систему (систему гібридного інтелекту), котра містить три кола баз знань: естертефетичні, інтертеоретичні знання, об'єкт-знання. Одночасно методологічне обґрунтування в концепції науковця отримують такі поняття, як: а) едукологічний гіпертекст (голографічний інтелектуальний інструмент інтерсуб'єктної системодіяльності творців і користувачів едукології, що являє собою інформаційний масив, на якому задано й автоматично підтримуються асоціативні і смислові зв'язки між виділеними елементами, поняттями, термінами чи розділами); б) едукологічна ВікіВікі енциклопедія (ЕВВЕ) як жорстке ядро едукологічного гіпертексту (колекція взаємопов'язаних записів, радикальна модель колективного гіпертексту, за якої можливість створення і редагування будь-якого запису має кожен з членів інтернет-спільноти); в) проблемно-задачно-постановочно-вирішальний едукологічний гіпержурнал (новий тип інформаційного видання, завдання котрого полягає у відображенні і систематизації фактів, що стосуються певної предметної сфери (в даному випадку едукології); при цьому згідно з предметним покажчиком кожному окремому факту відповідає певна коротка теза, набір котрих рубриковано і подано у вигляді зв'язного тексту) [19; 20; 21].

В Україні *ідея освітології як синтетичної наукової дисципліни*, котра б інтегрувала знання різних наук на якісно новому рівні їх об'єднання і співорганізації, була неодноразово артикульована у 1995–98 роках на курсах директорів опорних шкіл та керівного складу освітньої галузі в Державній академії керівних кадрів освіти (м. Київ) [26]. На сьогодні паралельно функціонують дві наукові фундації, що ґрунтовно розробляють у філософському, теоретико-методологічному, науково-практичному аспектах проблеми даної предметної сфери. Це – наукова школа А.В. Фурмана і науково-дослідна лабораторія освітології Київського університету імені Бориса Грінченка, що працює під керівництвом В.О. Огнев'юка. У їхньому творчому доробку **освітологія** витлумачується як: 1) синтетична наукова

дисципліна, котра інтегрує нове міжпредметне наукове знання у взаємодоповненні чотирьох її метасистемних складових: а) теорії освітньої діяльності, б) вітакультурної методології як виняткової практики професійного методологування, в) інноваційної моделі модульно-розвивальної освіти, г) фундаментального соціально-психологічного експерименту на предмет створення зон локального – інтенсивно-розвивального, соціокультурного – освітнього простору (А.В. Фурман); 2) науковий напрям, головним завдання якого є розвиток сфери освіти як цілісного суспільного феномену, що сприяє духовному, культурному, соціально-економічному і науково-технологічному функціонуванню, відтворенню і розвитку суспільства (В.О. Огнев'юк).

Результати порівняльного аналізу фундаментальних досліджень двох українських науковців-освітологів відображено у **табл. 2**. Узагальнюючи творчі здобутки кожної наукової школи, бачимо, що В.О. Огнев'юк обґрунтував не тільки об'єкт, предмет і завдання освітології, а й філософські засади цього наукового напрямку [5]. Відтак освітологія покликана зосередитися на дослідженні сучасної освіти як цілісного суспільного феномену, чинниках, що впливають на її розвиток та зумовлюють вплив освіти на розвиток сучасної цивілізації як цивілізації освіти і науки, цивілізації людини нового еволюційного рівня – людини освіченої. Проростаючи з філософії освіти та педагогіки, спираючись на надбання психології, соціології та культурології, а також інших дотичних до сфери освіти наук, освітологія покликана досліджувати освіту в процесі її динамічного розвитку. Але, на відміну від педагогіки, яка досліджує освіту як процес, та філософії освіти, що вивчає освіту як ідею, освітологія має формуватися як наука, що досліджує сферу зі складною структурою самоорганізованих систем [22, с. 59–60]. Відповідно до концепції В.О. Огнев'юка, *об'єктом* дослідження освітології є сама сфера освіти, а *предметом* – доміанти розвитку освіти на даному етапі людської цивілізації та особливості функціонування наявних систем та підсистем освіти [13; 14].

Однак, на нашу думку, більш методологічно зрілою постає освітологічна концепція А.В. Фурмана. Обґрунтуємо дану позицію за допомогою мислєсхеми (*див. рис.*). Відповідно до принципу кватерності (формула “3+1=1”) нами систематизовано та охарактеризовано

Таблиця 2

Методологічна рефлексія складників освітології як інтегрального наукового напрямку

Напрям	Представники	Об'єкт	Предмет	Принципи	Метод	Інші параметри
Освітологія	Огнев'юк В.О. і науково-дослідна лабораторія освітології Київського університету імені Бориса Грінченка	Сфера освіти в її сталому розвитку	Найявні системи й підсистеми освіти в їх сталому розвитку; умови й чинники, що впливають на цей розвиток; домінянти розвитку сучасної освіти, які визначають вектор розвитку освітніх систем (Огнев'юк В.О.). Вивчення зовнішніх і внутрішніх чинників, що впливають на розвиток освітніх систем (Сисоєва С.О.)	гуманізму; - аполітичності; - плюралізму; - відносності результатів; - взаємозалежності і розвитку; - наукового абстрагування; - зв'язку з практикою	-	Етапи розвитку, структура і завдання освітології (Огнев'юк В.О.); Методологічні концепти освітології і чинники розвитку освітніх систем (С.О. Сисоєва); Методика формування наукового тезаурусу освітології (Соколова І.В.); Аксіологічні засади освітології (Хоружа Л.Л.); Ретроспективний аналіз становлення та розвитку освітології в Україні та закордоном (Кузьменко О.М.)
	Наукова школа Фурмана А.В.	Вітакультурний простір суспільства, що взаємодоповнює дві сфери: а) видимий освітній процес, або так звану формальну освіту (школи, інститути, культурні осередки тощо), і б) невидимий освітній процес, тобто неформальну освіту, котра неочевидно, проте реально і дієво, розгортається на кількох рівнях людства, соціуму, великих і малих груп, окремої людини	Ідеї, принципи, категорії, закономірності розвитку, функціонування, управління та самоорганізації освітнього простору (міжконтинентального, загальнодержавного, регіонального, локального, ситуативного) у єдності його двох сфер – видимої (формальної) і невидимої (змістової)	Основні: 1) ментальності, 2) духовності, 3) розвитковості, 4) модульності. Похідні: 1) - вітальність, - свідомість, - вартісність, - рефлексивність. 2) - толерантність, - паритетність, - гуманність, - універсальність. 3) - динамічність, - проблемність, - соціальність, - діалогічність. 4) - системність, - функціональність, - рекурсивність, - гармонійність	вітакультурного об'єднання	Методологічна план-карта (К-модель теорії ОД, К-модель ВК-методології, К-модель оргтехнології МРО, К-модель фундаментального СПЕ), базові моделі-конфігуратори, розділи, завдання, основні структурні складові і сфери упредметненого наукового знання освітології як синтетичної науки (Фурман А.В.). Методологічна модель інноваційно-психологічного клімату модульно-розвивальної освіти як однієї із структурних складових освітології (Гуменюк О.Є.). Структурна мислесхема інтегративних параметрів освітології (Мединська Ю.Я.). Роль наукової школи у становленні освітології (Фурман А.В., Надвичина Т.Л.)

інтегральні складники методологічної план-карти освітології у контексті даного підходу. Як підкреслює автор, “очевидна евристичність цієї план-карти стосувалася принаймні двох вирішальних моментів синтезу різнодисциплінарних знань у єдину теоретичну систему: по-перше, її центральну ланку складала новостворена К-модель повного функціонального циклу інноваційного освітнього метапроцесу, зміст і структура якої була збагачена соціально-культурною доктриною розвитку національної освіти і конкретизована психомистецькими технологіями навчання та фундаментальним соціально-психологічним експериментом; по-друге, вона утримувала низку категорій культури як світоглядних універсалій (“культуротворення”, “інноваційна освіта”,

“модульно-розвивальний процес”, “освітній вчинок” та ін.), що задавали загальний вектор мисленнєвого руху-поступу всередині її системних структур і блоків й одночасно спрямовували думки-комунікації під час постійних переходів від одних структурних підсистем до інших” [25, с. 13]. Теоретико-методологічною основою при цьому є “вітакультурна парадигма, що зумовлює: 1) безперервність освіти; 2) створення програм культурного розвитку індивіда відповідно до ментальних, історичних та цивілізаційних вимог соціуму; 3) функціонування систем виховання, навчання і освіти в єдиному організаційному просторі (системність); 4) повноцінне задіяння адаптаційних процесів у структурі особистості для її гармонійного перебування у мінливому

1 – об'єкт освітології:

вітакультурний простір суспільства, що взаємодоповнює дві сфери: а) видимий освітній процес, або так звану формальну освіту (школи, інститути, культурні осередки тощо), і б) невидимий освітній процес, тобто неформальну освіту, котра неочевидно, проте реально і дієво, розгортається на кількох рівнях – людства, соціуму, великих і малих груп, окремої людини

4 – основний метод освіт

вітакультурного обґрунтування, к а) є мисленнєвим інструментом по з'ясування і ґрунтового розуміння прихов сфері невидимого освітнього процесу пі закономірностей та інваріантів психокульту розвитку та б) реалізується як наукова прс соціально-психологічного проектування ціл модульно-розвивального циклу в с інноваційної перебудови сучасної оргтехт навчання у середній і вищій

2 – предмет освітології:

ідеї, принципи, категорії, закономірності розвитку, функціонування, управління та самоорганізації освітнього простору (міжконтинентального, загальнодержавного, регіонального, локального, ситуативного) у єдності його двох сфер – видимої (формальної) і невидимої (змістової)

3 – принципи інноваційної моду розвивальної о

– ментальності (вітальність, свідомість, вартісність, рефлексивність),
– духовності (толерантність, паритетність, гуманність, універсальність),
– розвитковості (динамічність, проблемність, соціальність, діалогічність),
– модульності (системність, функціональність, рекурсивність, гармонійність)

Рис.

Інтегральні складники методологічної план-карти освітології у концепції А.В.Фурмана

соціумі” [12, с. 16]. Науковець розуміє об'єкт освітології як “вітакультурний простір суспільства, що взаємодоповнює дві сфери: а) видимий освітній процес, або так звану формальну освіту (школи, інститути, культурні осередки тощо), і б) невидимий освітній процес, тобто неформальну освіту, котра неочевидно, проте реально і дієво, розгортається на кількох рівнях – людства, соціуму, великих і малих груп, окремої людини” [26, с. 7]. Відповідно предмет науки охоплює “ідеї, принципи, категорії, закономірності розвитку, функціонування, управління та самоорганізації освітнього простору (міжконтинентального, загальнодержавного, регіонального, локального, ситуативного) у єдності його двох сфер – видимої (формальної) і невидимої (змістової)” [26, с. 7]. У цьому форматі методологування очевидно, що освітологія базується на *принципах інноваційної модульно-розвивальної освіти* [28, с. 136]. Основні – ментальності, духовності, розвитковості, модульності – допов-

нюються похідними принципами відповідно: 1) витальність, свідомість, вартісність, рефлексивність; 2) толерантність, паритетність, гуманність, універсальність; 3) динамічність, проблемність, соціальність, діалогічність; 4) системність, функціональність, рекурсивність, гармонійність.

Отож відмітною рисою і головною перевагою теоретичного підходу А.В.Фурмана є виокремлення основного методу освітології – *вітакультурного обґрунтування*, котрий: а) є мисленнєвим інструментом пошуку, з'ясування і ґрунтового розуміння прихованих у сфері невидимого освітнього процесу причин, закономірностей та інваріантів психокультурного розвитку та б) реалізується як наукова програма соціально-психологічного проектування цілісного модульно-розвивального циклу в системі інноваційної перебудови сучасної оргтехнології навчання у середній і вищій школі [26; 27]. Адже складні трансформаційні процеси, котрі нині відбуваються у

нашому житті, протом неможливо пояснити з допомогою традиційних методів суспільних наук. Для цього потрібно вийти за межі вузько-спеціалізованого наукового знання, усвідомити важливість методології як реального інструменту поєднання теорії і практики, всебічного аналізу та обґрунтування існуючих проблем життєдіяльності [11]. Окремо б хотілося відмітити *категорійний лад* освітології як основу наукової синтетичної дисципліни. А.В. Фурманом був опрацьований й аргументовано введений у сферу соціогуманітарної науки авторський *понятійно-категорійний апарат*, що не лише характеризував самотність методологічного мислення, а й сутнісно змінював способи фіксації та опису системи національної освіти як об'єкта міжнаукового і поліпредметного вивчення [25, с. 13].

ВИСНОВКИ

1. Методологічна рефлексія вітчизняних і зарубіжних теоретичних концепцій цілісного наукового вчення про освіту дає змогу висновувати, що наявний калейдоскоп визначень зводиться до активного тотожного вжитку трьох синонімічних термінів: “освітологія” – “едукологія” – “освітознавство”.

2. У науковій літературі, особливо західній, не припинаються дискусії з приводу об'єкта, предмета, структури і змістового наповнення згаданої синтетичної дисципліни у руслі різноманітних інтерпретацій, зокрема наукового, праксеологічного, історичного, правового, аналітико-філософського і нормативно-філософського дискурсів. Звідси, власне, й постає і розмаїття тематизмів та упредметнень комплексної науки про освіту.

3. Російські дослідники вживають у своїх роботах два терміни – едукологія та освітознавство, розкриваючи їх сутнісний зміст у межах власного підходу.

4. Найбільш методологічно виваженою та обґрунтованою, за нашими підсумками, є теоретична концепція А.В. Фурмана. Вперше автором чітко окреслено об'єкт, предмет, принципи, метод і категорійний лад освітології як сфери комплексного соціогуманітарного пізнання. При цьому обґрунтовано та аргументовано *методологічну план-карту освітології*, котра являє собою особливе модульно-схематичне зображення об'єкта поліпредметного вивчення, а саме – *вітакультурного простору суспільства* у єдності його двох сфер – видимого та невидимого освітнього процесів.

1. Бордовский Г. Эдукология как наука об образовании / Г. Бордовский, Б. Извозчиков // Вестник высшей школы “Alma mater”. – 1991. – №3. – С. 24–32.

2. Гуманістична психологія: антологія: у 3 т. / [упор. і наук. ред. Роман Трач (США) і Георгій Балл (Україна)]. – К.: Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2001. –

Т. 2: Психологія і духовність: (Світоглядні аспекти гуманістично зорієнтованих напрямів у сучасній західній психології). – 2005. – 279 с.

3. Засорина Л. Н. Живая Этика в универсуме третьего тысячелетия: [Электронный ресурс] / Доклад на Международной научной конференции [Живая Этика и Культура. Идеи наследия семьи Рерихов в нашей жизни], (Санкт-Петербургский Государственный Университет культуры и искусств, 11–12 февраля 2011 г.) / Л.Н. Засорина. – Режим доступа: <http://grani.agni-age.net/articles11/4728.htm>

4. Извозчиков В. А. Мыслители микрокосмоса о тезисе и естественных науках: [учебн. пособ.] / В.А. Извозчиков. – СПб.: Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2007. – 187 с.

5. Козак Л. Інновації в контексті розвитку сучасної освіти [Електронний ресурс] / Л. Козак. – Режим доступу: <http://www.zavantag.com/docs/7/index-1935242-3.html?page=5>

6. Кремень В. Філософія людиноцентризму у контексті проблем освіти [Електронний ресурс] / Василь Кремень // Електронне наукове видання матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. “Гуманізм та освіта” (11–13 червня 2006 р.) / Міністерство освіти і науки України, Академія педагогічних наук України, Вінницький національний технічний університет, Університет Євле (Швеція). – Вінницький національний технічний університет (ВНТУ), 2006. – Режим доступу: <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2006/txt/06kvkpo.php>

7. Кузьменко О.М. До проблеми становлення освітології в Україні [Електронний ресурс] / О.М. Кузьменко // Режим доступу: <http://lib.exdat.com/docs/2388/index-436842-1.html>

8. Куклін О. В. Основні тенденції розвитку освітнього потенціалу / О. В. Куклін. – Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. – 22 с.

9. Мединська Ю. Інтегративний характер освітології / Юлія Мединська // Вітакультурний млин. – 2006. – Модуль 3. – С. 10–12.

10. Мицкевич Н.И. Эдукология: инвариантные характеристики / Н.И. Мицкевич // Адукатор. – 2010. – №1(17). – С. 21–26.

11. Надвинична Т. Одномірність людського буття Герберга Маркузе в умовах глобалізованого суспільства / Тетяна Надвинична // Вітакультурний млин. – 2014. – Модуль 16. – С. 63–67.

12. Надвинична Т. Роль наукової школи у становленні освітології (вітчизняний і зарубіжний досвід) / Тетяна Надвинична // Вітакультурний млин. – 2006. – Модуль 3. – С. 13–16.

13. Огнев'юк В.О. Філософія освіти в структурі наукових досліджень феномену освіти / Віктор Олександрович Огнев'юк // Шлях освіти. – 2009. – №4 (54). – С. 2–6.

14. Огнев'юк В.О. Освітологія – науковий напрям інтегрованого дослідження сфери освіти / В.О. Ог-

нев'юк, С.О. Сисоєва // Рідна шк. : щомісяч. наук.-пед. журн. – 2012. – № 4–5 (988–989), квітень-травень. – С. 44–51.

15. Оливера К.Э. К теории сравнительной педагогики [Электронный ресурс] / К. Э. Оливера // Перспективы. Вопросы образования. – 1989. – № 2 (66). – Режим доступа : <http://lib.exdat.com/docs/2388/index-436844-1.html>

16. Освітологія: витоки наукового напрямку: [монографія] / [За ред. В.О.Огнев'юка; авт. кол.: В.О. Огнев'юк, С.О. Сисоєва, Л.Л. Хоружа, І.В. Соколова, О.М. Кузьменко, О.О. Мороз]. – К.: ВП “Едельвейс”, 2012. – 336 с.

17. Освітологія: хрестоматія: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / укл.: В.О. Огнев'юк, С.О. Сисоєва] – К.: ВП “Едельвейс”, 2013. – 728 с.

18. Проказа О.Т. Проблема трансформації класичної педагогіки в сучасну інфоноосферну едукологію (питання теорії) / О.Т. Проказа // Освіта Донбасу. – 2009. – № 6 (137). – С. 5–7.

19. Прокопцов В. И. Познай самого себя и делай свое и не только свое дело: научное послание юным коллегам, ученикам 3 б класса Лицея № 597 – будущим эдукологам / В. И. Прокопцов. – СПб.: СПбГЛТА, 2005. – 64 с.

20. Прокопцов В. И. Эдукология: принципиально новая наука образования: в 4 фракталах / В. И. Прокопцов. – СПб.: СПб ЛТА, 2002.

Фрактал 1. Эдукология: Ориентировочная основа коллективно-интерсубъектной системомыследеятельности создателей и пользователей эдукологии. – 2002. – 344 с.

21. Прокопцов В.И. Эдукология: принципиально новая наука образования : в 4 фракталах. Фракталы 2, 3, 4 / В.И. Прокопцов. – СПб.: СПбГЛТА, 2004. – 568 с. – (Препринт. Авторская версия-навигация).

22. Розвиток сучасної освіти: освітологічні наголо-си: наук. вид. / [За матеріалами першої Всеукр. наук.-практ. конференції “Освітологія – науковий напрям інтегрованого пізнання освіти”]; авт. кол.: В. Г. Кремень, О. В. Сухомлинська, І. Д. Бех, В. О. Огнев'юк, В. М. Ткаченко, П. Ю. Саух, Д. І. Дзвінчук, С. О. Сисоєва, І. В. Соколова]. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. – 162 с.

23. Свиридов О.А. Теория и методология функционирования образовательных систем: Диссертация... д-ра экон. наук: 08.00.01 / О.А. Свиридов. – Йошкар-Ола, 2006. – 363 с.

24. Субетто А. И. Принцип, законы и структура науки об образовании образованиеведения. Императив Неклассического синтеза [Электронный ресурс] / А. И. Субетто // Академия Тринитаризма. – 2003. – Режим доступа: <http://www.trinitas.ru/rus/doc/0016/001a/00160053.htm>

25. Фурман А. Методологічна план-карта освітології як синтетичної наукової дисципліни / Анатолій Фурман // Вітакультурний млин. – 2006. – Модуль 4. – С. 4–18.

26. Фурман А. Освітологія як синтетична наукова дисципліна: проблема завдань, об'єкта, предмета, методу / Анатолій Фурман // Вітакультурний млин. – 2006. – Модуль 3. – С. 4–9.

27. Фурман А. Постановня освітології, або похід за горизонти відомого / Анатолій Фурман // Психологія і суспільство. – 2003. – № 4. – С. 5–9.

28. Фурман А. Теорія освітньої діяльності як мета-система / Анатолій Фурман // Психологія і суспільство. – 2001. – № 3. – С. 105–144; 2002. – №3–4. – С. 20–58.

29. James E. Christensen. My publications [Електронний ресурс] / Christensen, James E. – Режим доступу: http://www.era-usa.net/images/8chapter_12_in_book_N2.pdf

REFERENCES

1. Bordovskiy G. Ehdukologiya kak nauka ob obrazovanii / G. Bordovskiy, B. Izvozchikov // Vestnik vihsheyshkolih “Alma mater”. – 1991. – №3. – S. 24–32.

2. Gumanistichna psikhologiya : antologiya : u 3 t. / [upor. i nauk. red. Roman Trach (USA) i Georgiy Ball (Ukraine)]. – K. : Univ. vid-vo PULJSARI, 2001.

T. 2 : Psikhologiya i dukhovnistj : (Svitoglyadni aspekti gumanistichno zoriyentovanih napryamiv u suchasniy zakhidniy psikhologiyi). – 2005. – 279 s.

3. Zazorina L. N. Zhivaya Ehtika v universume tretjego tihsyacheletiya: [Elektronnihyj resurs] / Doklad na Mezhdunarodnoy nauchnoy konferencii [Zhivaya Ehtika i Kuljtura. Idei naslediya semji Rerikhov v nasheyj zhizni], (Sankt-Peterburgskiy Gosudarstvenniy Universitet kuljturih i iskusstv, 11–12 fevralya 2011g.) / L.N. Zazorina. – Rezhim dostupa : <http://grani.agni-age.net/articles11/4728.htm>

4. Izvozchikov V. A. Misliteli mikrokosmosa o teizme i estestvennikh naukakh: [uchebn. posob.] / V.A. Izvozchikov. – SPb.: Izd-vo RGPU im. A. I. Gercena, 2007. – 187 s.

5. Kozak L. Innovaciyi v konteksti rozvitku suchasnoy osviti [Elektronniy resurs] / L. Kozak. – Rezhim dostupu: <http://www.zavantag.com/docs/7/index-1935242-3.html?page=5>

6. Kremenj V. Filosofiya lyudinocentrizmu u konteksti problem osviti [Elektronniy resurs] / Vasilj Kremenj // Elektronne naukovе vidannya materialiv mizhnar. nauk.-prakt. konf. “Gumanizm ta osvita” (11–13 chervnya 2006 r.) / Ministerstvo osviti i nauki Ukrayini, Akademiya pedagogichnikh nauk Ukrayini, Vinnicikiy nacionalniy tekhnichniy universitet, Universitet Yevlye (Shveciya). – Vinnicikiy nacionalniy tekhnichniy universitet (VNTU), 2006. – Rezhim dostupu: <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2006/txt/06kvkpo.php>

7. Kuzjmenko O.M. Do problemi stanovlennya osvitologiyi v Ukrayini [Elektronniy resurs] / O.M. Kuzjmenko // Rezhim dostupu: <http://lib.exdat.com/docs/2388/index-436842-1.html>

8. Kuklin O. V. Osnovni tendenciyi rozvitku osvitnjogo potencialu / O. V. Kuklin. – Cherkasi: ChNU im. B. Khmeljnitskogo, 2008. – 22 s.

9. Medinsjka Y. Integrativniy kharakter osvitologiyi / Yuliya Medinsjka // Vitakuljturniy mlin. – 2006. – Modulj 3. – S. 10–12.

10. Mickevich N.I. Ehdukologiya: invariantnihe kharakteristiki / N.I. Mickevich // Aduktor. – 2010. – №1 (17). – S. 21–26.

11. Nadvinichna T. Odnomirnistj lyudskjogo buttya Gerberta Markuze v umovakh globalizovanogo suspiljstva

/ Tetyana Nadvinichna // Vitakuljturniy mlin. – 2014. – Modulj 16. – S. 63–67.

12. Nadvinichna T. Rolj naukovoї shkoli u stanovlenni osvitologiyi (vitchiznyaniy i zarubizhniy dosvid) / Tetyana Nadvinichna // Vitakuljturniy mlin. – 2006. – Modulj 3. – S. 13-16.

13. Ognevyyuk V.O. Filosofiya osviti v strukturі naukovikh doslidzhenj fenomenу osviti / Viktor Oleksandrovich Ognevyyuk // Shlyakh osviti. – 2009. – №4 (54). – S. 2–6.

14. Ognevyyuk V.O. Osvitologiya – naukoviy napryam integrovanogo doslidzhennya sferi osviti / V.O. Ognevyyuk, S.O. Sisoyeva // Ridna shk. : thomisyach. nauk.-ped. zhurn. – 2012. – № 4–5 (988–989), kvitenj-travenj. – S. 44–51.

15. Olivera K.E. K teorii sravnitel'noy pedagogiki [Elektronniy resurs] / K. E. Olivera // Perspektivih. Voprosih obrazovaniya. – 1989. – № 2 (66). – Rezhim dostupa : <http://lib.exdat.com/docs/2388/index-436844-1.html>

16. Osvitologiya: vitoki naukovoogo napryamu: [monografiya] / [Za red. V.O.Ognev'yuka; avt. kol.: V.O. Ognevyyuk, S.O. Sisoyeva, L.L. Khoruzha, I.V. Sokolova, O.M. Kuzjmenko, O.O. Moroz]. – K.: VP “Edeljveyjs”, 2012. – 336 s.

17. Osvitologiya: khrestomatiya: [navch. posib. dlya stud. vith. navch. zakl. / ukl.: V.O. Ognevyyuk, S.O. Sisoyeva] – K.: VP “Edeljveyjs”, 2013. – 728 s.

18. Prokaza O.T. Problema transformaciyi klasichnoy pedagogiki v suchasnu infonoosfernu edukologiyu (pitannya teorii) / O.T. Prokaza // Osvita Donbasu. – 2009. – № 6 (137). – S. 5–7.

19. Prokopcov V. I. Poznayj samogo sebya i delayj svoe i ne toljko svoe delo: nauchnoe poslanie yunihm kollegam, uchenikam 3 b klassa Liceya № 597 – buduthim ehdukologam / V. I. Prokopcov. – SPb.: SPbGLTA, 2005. – 64 s.

20. Prokopcov V. I. Ehdukologiya: principialjno novaya nauka obrazovaniya: v 4 fraktalakh / V. I. Prokopcov. – SPb.: SPb LTA, 2002 – .– Fraktal 1. Ehdukologiya: Orientirovochnaya osnova kollektivno-intersubjhektnoy sistemomihsleduyatel'nosti sozidateleyj i poljzovateleyj ehdukologii. – 2002. – 344 s.

21. Prokopcov V.I. Ehdukologiya: principialjno novaya nauka obrazovaniya : v 4 fraktalakh. Fraktalij 2, 3, 4 / V.I. Prokopcov. – SPb.: SPbGLTA, 2004. – 568 s. – (Preprint. Avtorskaya versiya-navigaciya).

22. Rozvitok suchasnoy osviti: osvitologichni nagolosi: nauk. vid. / [Za materialami pershoj Vseukr. nauk.-prakt. konferenciyi “Osvitologiya – naukoviy napryam integrovanogo piznannya osviti”]; avt. kol.: V. G. Kremenj, O. V. Sukhomlinsjka, I. D. Bekh, V. O. Ognev'yuk, V. M. Tkachenko, P. Yu. Saukh, D. I. Dzvinchuk, S. O. Sisoyeva, I. V. Sokolova]. – K.: Kiyiv. un-t im. B. Grinchenka, 2011. – 162 s.

23. Sviridov O.A. Teoriya i metodologiya funkcionirovaniya obrazovatel'nikh sistem: Dissertaciya... d-ra ehkon. nauk: 08.00.01 / O.A. Sviridov. – Yjoshkar-Ola, 2006. – 363 s.

24. Subetto A. I. Princip, zakonih i struktura nauki ob obrazovanii obrazovanievedeniya. Imperativ Neklassicheskogo sinteza [Elektronniy resurs] / A. I. Subetto // Akademiya Trinitarizma. – 2003. – Rezhim dostupa: <http://www.trinitas.ru/rus/doc/0016/001a/00160053.htm>

25. Furman A. Metodologichna plan-karta osvitologiyi yak sintetichnoy naukovoї disciplini / Anatolij Furman // Vitakuljturniy mlin. – 2006. – Modulj 4. – S. 4–18.

26. Furman A. Osvitologiya yak sintetichna naukova disciplina: problema zavdanj, obyektu, predmetu, metodu / Anatolij Furman // Vitakuljturniy mlin. – 2006. – Modulj 3. – S. 4-9.

27. Furman A. Postannya osvitologiyi, abo pokhid za gorizonti vedomogo / Anatolij Furman // Psikhologiya i suspiljstvo. – 2003. – № 4. – S. 5 – 9.

28. Furman A. Teoriya osvitnoy diyal'nosti yak meta-sistema / Anatolij Furman // Psikhologiya i suspiljstvo. – 2001. – № 3. – S. 105 – 144.

29. James E. Christensen. My publications [Elektronniy resurs] / Christensen, James E. – Rezhim dostupa: http://www.era-usa.net/images/8chapter_12_in_book_N2.pdf

АНОТАЦІЯ

Ревасевич Ірина Степанівна.

Методологічна рефлексія складників освітології як інтегрального наукового напрямку.

Дослідження презентує структурно-параметричний синтез і порівняльний аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових підходів цілісного вчення про освіту. Здійснена методологічна рефлексія вказаних теоретичних систем дозволила визначити сутнісні відмінності наявних в широкому обігу дефініцій “освітологія”, “едукологія”, “освітознавство” та порівняти об'єкт, предмет, основні тематизми й змістовлення у напрацюваннях українських і світових дослідників. Аргументовано доведено, що найбільш методологічно зрілою постає освітологічна концепція А.В.Фурмана. Автором системно формулюється об'єкт, предмет, принципи і категорійний лад освітології як нової наукової дисципліни, аргументується її основний метод – вітакультурного обґрунтування. Водночас вперше запропонована методологічна план-карта освітології як єдиний пізнавальний механізм поєднання чотирьох освітологічних проєкцій: а) теорії освітньої діяльності, б) вітакультурної методології, в) оргтехнології модульно-розвивальної освіти, г) фундаментального соціально-психологічного експерименту.

Ключові слова: освіта, освітня система, едукологія, освітологія, освітознавство, теорія освітньої діяльності, вітакультурна методологія, інноваційна модель модульно-розвивальної освіти, фундаментальний соціально-психологічний експеримент, методологічна план-карта освітології, метод вітакультурного обґрунтування.

АННОТАЦИЯ

Ревасевич Ирина Степановна.

Методологическая рефлексия составляющих освітологии как интегрального научного направления.

Исследование представляет структурно-параметрический синтез и сравнительный анализ отечественных и зарубежных научных подходов целостного учения об образовании. Методологическая рефлексия указанных теоретических систем позволила определить

суттєвості різниця дефініцій “освітологія”, “едукологія”, “образованієведеніє” і сравніть об’єкт, предмет, головні тематизми в наробках українських і мирових дослідувачів. Аргументировано докзано, що найбільше методологічески зрелої є освітологіческа концепція А.В. Фурмана. Автор системно формулюється об’єкт, предмет, принципи і категорійний стрій освітології як нової научної дисципліни, аргументується її основний метод – вітакультурного обоснованія. Одночасно вперше предложена методологіческа план-карта освітології як цілостний познавательний механізм об’єднання чотирьох освітологіческих проекцій: а) теорії образовательної діяльності, б) вітакультурної методології, в) оргтехнології модульно-розвиваючого образованія, г) фундаментального соціально-психологіческого експерименту.

Ключевые слова: образованіє, образовательная система, едукологія, освітологія, образованієведеніє, теорія образовательної діяльності, вітакультурная методологія, інноваційна модель модульно-розвиваючого образованія, фундаментальний соціально-психологіческий експеримент, методологіческа план-карта освітології, метод вітакультурного обоснованія.

ANNOTATION

Revasevych Iryna.
Methodological Reflection of Components of Osvitolohiya as Integral Scientific Direction.

The research work presents the structural-parametrical synthesis and comparative analysis of national and foreign scientific approaches of integral doctrine of education. The completed methodological reflection of mentioned theoretical systems allowed identifying the essential differences of available in wide circulation definitions “osvitolohia”, “educology”, “osvitoznavstvo” and comparing the object, subject, main thematizms and epitomizing in the works of Ukrainian and foreign scientists. It has been substantiated that the osvitolohichna concept of A.V. Furman appears the most methodologically matured. The author systemically defines the object, subject, principles and categorial row of osvitology as a new scientific discipline, its main method – vita-cultural substantiation is substantiated. At the same time for the first time the methodological plan-chart of osvitolohiya as a unique cognitive mechanism of combination of four educational projections: a) theory of educational activity, b) vita-cultural methodology, c) org-technology of module-developing system of education, d) fundamental socio-psychological experiment has been presented.

Key words: education, educational system, educology, osvitolohia, osvitoznavstvo, theory of educational activity, vita-cultural methodology, innovative model of module-developing education, fundamental socio-psychological experiment, methodological plan-chart, method of vita-cultural substantiation.

Надійшла до редакції 12.06.2014.

КНИЖКОВА ПОЛИЦЯ

Освітологія: витоки наукового напрямку: монографія / за ред. В.О. Огнев’юка; авт. кол.: В.О. Огнев’юк, С.О. Сисоєва, Л.Л. Хоружа, І.В. Соколова, О.М. Кузьменко, О.О. Мороз. — К.: Едельвейс, 2012. — 336 с

У монографії розглядаються витоки сучасного наукового напрямку інтегрованого дослідження сфери освіти – освітології; проаналізовано роль освіти у формуванні цінностей демократичного суспільства; у становленні та розвитку освітології в Україні; поданий тезаурус наукового дослідження сучасної освіти як цілісного суспільного феномену; наведені базові дефініції освітології.

Видання підготовлене за результатами досліджень науково-дослідної лабораторії освітології Київського університету імені Бориса Грінченка.

Адресовано студентам, магістрантам, аспірантам, викладачам, слухачам закладів післядипломної освіти, науковцям; усім, хто цікавиться розвитком сучасної освіти.